

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД

правових позицій Верховного Суду
щодо застосування положень
Кодексу України з процедур
банкрутства

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за липень – вересень 2021 року

Перелік уживаних скорочень

КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ГК України	– Господарський кодекс України
ВК України	– Водний кодекс України
ЗК України	– Земельний кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ПК України	– Податковий кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЦПК	– Цивільний процесуальний кодекс України
Закон про банкрутство	– Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом"

ЗМІСТ

I. БАНКРУТСТВО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	4
1. Відкриття провадження у справі про банкрутство	4
2. Розгляд та захист порушених прав суб'єктів у межах справи про банкрутство	7
3. Розгляд грошових вимог кредиторів (стаття 45 КУзПБ)	12
4. Закінчення процедури розпорядження майном боржника	15
ЛІКВІДАЦІЙНА ПРОЦЕДУРА	17
5. Наслідки визнання боржника банкрутом	17
6. Покладення солідарної/субсидіарної відповідальності	20
7. Визнання недійсним правочину з реалізації майна банкрута	23
II. ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ	24
8. Відкриття провадження у справі про неплатоспроможність	24
9. Звернення стягнення на майно	25
10. Розгляд грошових вимог кредиторів	28
III. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ	30

I. БАНКРУТСТВО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

1. Відкриття провадження у справі про банкрутство

Щодо відсутності у ініціюючого кредитора суб'єктивного права щодо заявлених грошових вимог до боржника

Звернення кредитора до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, по суті, є реалізацією ним права на судовий захист власних майнових прав за відсутності належного виконання грошового зобов'язання боржником. У зв'язку з цим кредитор повинен надати суду докази на підтвердження наявності у нього права, яке підлягає захисту.

На господарський суд покладається обов'язок перевірити обґрунтованість вимог ініціюючого кредитора та з'ясувати наявність підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство, що має здійснюватися судом незалежно від погодження боржником із заявленими вимогами чи, навпаки, пасивної процесуальної поведінки боржника у вигляді неподання ним відзиву на заяву про відкриття відповідного провадження.

Норми частини шостої статті 39 КУзПБ, як і інші положення цього Кодексу, не містять окремого визначення такої підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство як необґрунтованість вимог ініціюючого кредитора. Однак протилежний підхід, тобто відкриття провадження за цих умов, матиме наслідком порушення прав та інтересів боржника, інших його кредиторів та в цілому суперечитиме спрямованості законодавства у сфері неплатоспроможності.

У разі необґрунтованості/непідтвердження вимог ініціюючого кредитора господарський суд має відмовити у відкритті провадження у справі про банкрутство з посиланням на норму частини шостої статті 39 КУзПБ, яка, з урахуванням концепції недостатньої якості закону, є найбільш близькою за предметом регулювання до сфери спірних правовідносин.

Детальніше з текстом постанови від 22.09.2021 у справі № 911/2043/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100456027>.

Щодо відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство у разі затвердження судом плану санації боржника до відкриття стосовно нього провадження у справі про банкрутство

Оскільки умовами затвердженого судом плану санації передбачено погашення вимог кредиторів, зокрема і вимог ініціюючого кредитора, за рахунок отримання коштів від діяльності боржника, стягнення дебіторської заборгованості тощо, то відкриття провадження у справі про банкрутство призведе до неможливості виконання боржником вимог затвердженого плану санації, що, в свою чергу, порушить баланс захисту публічного та приватного інтересів кредиторів, вимоги яких повинні погашатися

Відповідно до умов затвердженого судом плану санації.

Згідно із частиною третьої статті 39 КУзПБ якщо провадження у справі відкривається за заявою кредитора, господарський суд перевіряє можливість боржника виконати майнові зобов'язання, строк яких настав. Боржник може надати підтвердження спроможності виконати свої зобов'язання та погасити заборгованість. З огляду на затверджений ухвалою суду план санації, який передбачає погашення кредиторських вимог ініціюючого кредитора у цій справі, немає підстави стверджувати, що у боржника відсутня можливість виконати свої зобов'язання та погасити заборгованість. Крім того, визначені у затвердженому ухвалою суду плані санації строки погашення кредиторської заборгованості дають підстави для висновку про те, що в цьому випадку у боржника ще не настав строк виконання грошових зобов'язань перед ініціюючим кредитором.

Детальніше з текстом постанови від 29.09.2021 у справі № 910/20806/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100214116>.

[Щодо відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою контролюючого органу](#)

Тлумачення змісту абзацу шостого частини першої статті 34 КУзПБ з урахуванням приписів статей 87, 95–99 ПК України, що регламентують спеціальний порядок стягнення податкового боргу, дає підстави для висновку, що тільки вжиття контролюючим органом усієї сукупності передбачених податковим законодавством заходів стягнення, якщо такі заходи не призвели до погашення податкового боргу, може бути передумовою для ініціювання контролюючим органом справи про банкрутство боржника відповідно до статті 34 КУзПБ.

Відсутність або неповнота таких доказів досліджуються господарським судом станом на час ініціювання контролюючим органом провадження у справі про банкрутство і згідно із частиною третьою статті 37 КУзПБ можуть бути підставою для залишення заяви про відкриття провадження у справі без руху з підстав, встановлених статтею 174 ГПК України, з урахуванням вимог КУзПБ.

Невжиття контролюючим органом сукупності передбачених ПК України заходів щодо стягнення (погашення) податкового боргу до ініціювання цим органом провадження у справі про банкрутство боржника може свідчити про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження, що є підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови від 30.09.2021 у справі № 910/410/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100490342>.

Щодо наявності спору про право як підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство

Спир про право – це формально визнана суперечність між суб'єктами цивільного права, що виникла за фактом порушення або оспорювання суб'єктивних прав однією стороною цивільних правовідносин іншою і потребує врегулювання самими сторонами або вирішення судом (постанова КГС ВС від 15.10.2020 у справі № 922/1174/20).

Встановлення господарським судом у підготовчому засіданні обставин наявності відкритого позовного провадження з розгляду спору щодо дійсності грошового зобов'язання, на підставі якого заявлено вимоги ініціюючого кредитора до боржника, зумовлює обов'язок суду відмовити у відкритті провадження у справі про банкрутство за такою заявою кредитора в порядку частини шостої статті 39 КУзПБ (постанова КГС ВС від 24.09.2020 у справі № 916/3619/19).

Заперечення боржника щодо вимог заявника у вигляді позову, предметом якого є оспорення боржником обставин, на яких ґрунтуються вимоги кредитора, який подано до суду до подання заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство беззаперечно свідчить про наявність спору про право в розумінні положень частини шостої статті 39 КУзПБ (постанова КГС ВС від 02.02.2021 у справі № 922/2503/20).

Тож при розгляді заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство судом обов'язково має бути досліджено питання щодо наявності чи відсутності саме позову, предметом якого є оспорення боржником обставин, на яких ґрунтуються вимоги кредитора та який подано до суду до подання заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови від 03.08.2021 у справі № 914/620/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98946751>.

* * *

Відсутність спору про право в розрізі процедури банкрутства полягає у відсутності неоднозначності у частині вирішення питань щодо сторін зобов'язання, суті (предмета) зобов'язання, підстави виникнення зобов'язання, суми зобов'язання та структури заборгованості, строку виконання зобов'язання тощо.

Спир про право пов'язаний виключно з порушенням, оспоренням або невизнанням, а також недоведенням суб'єктивного права, при якому існують конкретні особи, які перешкоджають в реалізації права. За відсутності цих елементів не може бути й спору про право. Наявність заінтересованості інших осіб у вирішенні певної категорії справ можна виявити лише після подання заяви до суду, при здійсненні підготовчих дій до розгляду справи або розгляді справи по суті.

Під час проведення підготовчого засідання у справі про банкрутство суд не має змоги вирішити такий спір про право, що, в свою чергу, пов'язано з особливостями позовного провадження, як-то: пред'явлення позову, можливість подання зустрічного позову, склад учасників справи у позовному провадженні, прийняття позовної заяви

до розгляду та відкриття провадження у справі, диспозитивність господарського судочинства тощо.

Заперечення боржника щодо вимог заявника у вигляді позову (предметом якого є оспорення боржником обставин, на яких ґрунтуються вимоги кредитора), який подано до суду до подання заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство, беззаперечно свідчать про наявність спору про право в розумінні положень частини шостої статті 39 КУзПБ.

Водночас твердження боржником у відзиві на заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство про наявність спору про право між ним та ініціюючим кредитором, за відсутності на момент постановлення ухвали суду про відкриття провадження у справі про банкрутство судових справ, які б свідчили про наявність спору про право щодо вимог ініціюючого кредитора, не доводить факт його існування.

Детальніше з текстом постанови від 07.07.2021 у справі № 904/5819/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98235435>.

2. Розгляд та захист порушених прав суб'єктів у межах справи про банкрутство.

Щодо самостійної кваліфікації судом спірних правовідносин.

Посилання позивача у позовній заяві на норми, які не підлягають застосуванню до спірних правовідносин, не може бути підставою для відмови у задоволенні позову, оскільки суд при вирішенні справи враховує підставу (обґрунтування) позовних вимог.

Помилкове визначення ліквідатором боржника у позовній заяві правовою підставою заявлених вимог приписів статті 42 КУзПБ замість норм статті 20 Закону про банкрутство, яка підлягає застосуванню до спірних правовідносин, не є таким, що спричиняє негативні наслідки для позивача, оскільки неправильна юридична інтерпретація фактів не може позбавити сторону права на судовий захист, адже тоді порушується фундаментальне право особи на справедливий суд. Суд, який розглядає справу, має право і зобов'язаний самостійно визначити та кваліфікувати правовідносини, які виникли між сторонами, і застосувати відповідну норму права чи закон, який регулює спірні правовідносини.

Правочини, які укладаються учасниками цивільних відносин, повинні мати певну правову та фактичну мету, яка не має бути очевидно неправомірною і недобросовісною. Правочин не може використовуватися учасниками цивільних відносин для уникнення сплати боргу або виконання судового рішення.

Договором, що вчиняється на шкоду кредиторам (франдаторний договір), може бути як оплатний, так і безоплатний договір. Застосування конструкції «франдаторності» при оплатному цивільно-правовому договорі має певну специфіку, яка проявляється в обставинах, що дають змогу кваліфікувати оплатний договір як такий, що вчинений на шкоду кредиторам. До таких обставин, зокрема, належать: момент укладення договору; контрагент, з яким боржник вчиняє оспорюваний договір

(наприклад, пов'язана чи афілійована юридична особа); ціна (ринкова/неринкова), наявність/відсутність оплати ціни контрагентом боржника.

Детальніше з текстом постанови від 15.07.2021 у справі № 927/531/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98560703>.

Щодо особливостей розгляду та захисту порушених прав суб'єктів у межах справи про банкрутство

Розгляд та захист порушених прав у межах справи про банкрутство має певні характерні особливості, що відрізняються від позовного провадження. Передусім це зумовлено специфікою провадження у справах про банкрутство, яка полягає у застосуванні особливих способів захисту її суб'єктів, процедури, учасників, стадій та інших елементів, які відрізняють це провадження від позовного. До таких способів віднесено інститут визнання недійсними правочинів боржника у межах справи про банкрутство, закріплений у статті 42 КУзПБ, який є універсальним засобом захисту у відносинах неплатоспроможності та частиною єдиного механізму правового регулювання відносин неплатоспроможності.

Стаття 42 КУзПБ визначає спеціальні правила та процедуру визнання недійсними правочинів, укладених боржником, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство. Зазначена норма націлена на захист прав та інтересів кредиторів і створює умови для максимально можливого задоволення грошових вимог за рахунок майна боржника. Правочини боржника, які зменшують його власні активи, підлягають оцінці щодо наявності в діях боржника ознак приховування/виведення майна боржника. Такі дії, як правило, спрямовані на шкоду правам та інтересам кредиторів, оскільки позбавляють їх можливості задовольнити свої вимоги за рахунок майна боржника.

Строк, передбачений у статті 42 КУзПБ (три роки, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство), становить так званий «підозрілий період», у межах якого є найбільш вірогідним вчинення боржником правочинів, опосередковано спрямованих на завдання шкоди кредиторам боржника.

Установлені судами обставини, що оспорюваний договір про відступлення права вимоги було укладено первісним кредитором у «підозрілий період», за три місяці до відкриття стосовно нього провадження у справі про банкрутство, відчуження права вимоги здійснено ним безоплатно, внаслідок чого він фактично відмовився від власних майнових вимог, а також договір укладено між заінтересованими особами, керівником та засновником (учасником) яких є одна й та сама особа, свідчать про наявність підстав для застосування статті 42 КУзПБ та визнання цього договору недійсним.

Детальніше з текстом постанови від 27.07.2021 у справі № 910/9177/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98645740>.

Щодо загальних підстав для визнання недійсними правочинів за участі боржника

КУзПБ є частиною цивільного/господарського законодавства, тому до правовідносин, які регулює цей Кодекс як спеціальний нормативно-правовий акт, можуть застосовуватися також норми ЦК України, зокрема щодо загальних підстав для визнання недійсними правочинів за участі боржника.

Однією з основоположних засад цивільного законодавства є добросовісність (стаття 3 ЦК України), і дії учасників цивільних правовідносин мають бути добросовісними, тобто відповідати певному стандарту поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення.

Згідно із частинами другою, третьою статті 13 ЦК України при здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині. Не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах.

Обираючи варіант добросовісної поведінки, боржник зобов'язаний дбати про те, щоб його юридично значимі вчинки були економічно обґрунтованими. Поведінка боржника також повинна відповідати критеріям розумності, яка передбачає, що кожне зобов'язання, яке правомірно виникло, повинно бути виконано належним чином, а тому кожний кредитор має право розраховувати, що всі існуючі перед ним зобов'язання за звичайних умов будуть належним чином та своєчасно виконані. Тож, всі боржники мають на меті добросовісно виконати усі свої зобов'язання, а в разі неможливості такого виконання – надати справедливе та своєчасне задоволення прав і правомірних інтересів кредитора.

Угоди, що укладаються учасниками цивільних відносин, повинні мати певну правову й фактичну мету, яка не має бути очевидно неправомірною та недобросовісною. Угода, що укладається «про людське око», таким критеріям відповідати не може.

Детальніше з текстом постанови від 21.09.2021 у справі № 910/2920/20 (910/14219/20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100270881>.

Щодо способу захисту порушеного права у випадку поділу майна боржника, яке вибуло з його власності не з його волі, а саме на підставі недійсного правочину

Після укладання спірного договору купівлі-продажу єдиного майнового комплексу (далі – ЄМК) цей комплекс був ще декілька разів відчужений, у тому числі шляхом поділу на чотири самостійні об'єкти нерухомого майна, яким присвоєні нові адреси та нові номери об'єктів нерухомого майна.

Отже, належний боржнику ЄМК як єдиний об'єкт нерухомого майна у своєму первісному стані вже не існує через його поділ на чотири самостійні об'єкти нерухомості, які перебувають у власності різних осіб. Витребування саме ЄМК

як єдиного об'єкта нерухомого майна, який незаконно вибув з власності боржника поза його волею, за таких умов не вбачається за можливе.

Оскільки стосовно права власності боржника існують сумніви та претензії з боку третіх осіб – теперішніх формальних власників складових частин колишнього єдиного майнового комплексу та наявність у боржника відповідного права власності не визнається відповідачами, то права боржника підлягають захисту шляхом пред'явлення позову про визнання права власності на належне цій особі майно в порядку, передбаченому статтею 392 ЦК України.

З огляду на викладене в цьому випадку правильним способом захисту порушеного права боржника є саме заявлення вимоги про визнання права власності на складові частини ЄМК, на які він фактично поділений, та витребування цих чотирьох об'єктів нерухомості від кінцевих формальних власників.

За змістом частини першої статті 388 ЦК України якщо майно за відплатним договором придбане в особи, яка не мала права його відчужувати, про що набувач не знав і не міг знати (добросовісний набувач), власник має право витребувати це майно від набувача лише у разі, якщо майно: 1) було загублене власником або особою, якій він передав майно у володіння; 2) було викрадене у власника або особи, якій він передав майно у володіння; 3) вибуло з володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі іншим шляхом.

Згідно зі статтею 400 ЦК України недобросовісний володілець зобов'язаний негайно повернути майно особі, яка має на нього право власності або інше право відповідно до договору або закону, або яка є добросовісним володільцем цього майна. У разі невиконання недобросовісним володільцем цього обов'язку заінтересована особа має право пред'явити позов про витребування цього майна.

З огляду на викладене відсутність посилання в оскаржуваній постанові суду апеляційної інстанції на приписи статті 400 ЦК України як на підставу витребування майна за наявності висновку суду про те, що відповідачі є недобросовісними набувачами спірного майна, в цьому випадку не впливає на правильність висновків суду апеляційної інстанції про необхідність витребування спірного майна у відповідачів, оскільки наслідками застосування і статті 388, і статті 400 ЦК України може бути витребування майна.

При цьому зі змісту статей 388 і 400 ЦК України убачається, що від недобросовісного набувача майно може бути витребувано в будь-якому випадку, а від добросовісного – лише у випадках, передбачених законом.

З урахуванням фактичних обставин, встановлених у цій справі, застосування судом апеляційної інстанції статті 400 ЦК України не призвело б до ухвалення іншого рішення.

Детальніше з текстом постанови від 13.07.2021 у справі № 906/943/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98523705>.

Щодо визначення початку перебігу позовної давності у спорі за вимогами боржника/арбітражного керуючого

У разі пред'явлення позову в межах справи про банкрутство як особою, право якої порушене (боржником), так і в інтересах цієї особи іншою уповноваженою на це особою (арбітражним керуючим) перебіг позовної давності обчислюється з одного й того самого моменту: коли особа довідалася або могла довідатися про порушення її права або про особу, яка його порушила; оскільки в протилежному випадку відбувається безпідставне наділення арбітражного керуючого як особи, що у справі про банкрутство діє від імені боржника, особливим статусом з наданням тим самим боржнику як носію права у спорі не передбаченої нормами закону переваги перед іншими учасниками цього спору у захисті своїх прав та інтересів, зокрема обмежує протилежну сторону спору у захисті своїх прав та інтересів щодо предмета спору, і, відповідно, ставить її у нерівне становище перед суб'єктом звернення – боржником/арбітражним керуючим.

Ураховуючи, що ані Закон про банкрутство (положення якого втратили чинність), ані чинний КУзПБ не встановлюють спеціальних норм про позовну давність (у тому числі щодо звернення до суду арбітражного керуючого із заявою про визнання недійсними правочинів, укладених боржником), то при визначенні початку перебігу позовної давності у спорі за вимогами боржника/арбітражного керуючого не допускається врахування обставин (дати) порушення провадження у справі про банкрутство і дати призначення (заміни кандидатури) арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора). Отже, до цих правовідносин застосовуються загальні положення стосовно позовної давності.

Порушення права та підтвердження такого порушення судовим рішенням не є тотожними поняттями. Закон не пов'язує перебіг позовної давності з ухваленням судового рішення про порушення права особи. Тому перебіг позовної давності починається від дня, коли позивач довідався або міг довідатися про порушення його права, а не від дня, коли таке порушення було підтверджене судовим рішенням.

Закон також не пов'язує перебіг позовної давності за віндикаційним позовом ані з укладенням певних правочинів щодо майна позивача, ані з фактичним переданням майна порушником, який незаконно заволодів майном позивача, у володіння інших осіб (аналогічна позиція викладена в постанові ВП ВС від 26.11.2019 у справі № 914/3234/16).

Детальніше з текстом постанови від 21.07.2021 у справі № 910/8137/19 (910/13186/20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98669158>.

3. Розгляд грошових вимог кредиторів (стаття 45 КУзПБ)

Щодо обґрунтованості заявлених кредитором вимог у справі про банкрутство

У справі про банкрутство господарський суд не розглядає по суті спори стосовно заявлених до боржника грошових вимог, а лише встановлює наявність або відсутність відповідного грошового зобов'язання боржника шляхом дослідження первинних документів (договорів, накладних, актів тощо) та (або) рішення юрисдикційного органу, до компетенції якого віднесено вирішення відповідного спору.

У разі виникнення мотивованих сумнівів сторін у справі про банкрутство щодо обґрунтованості кредиторських вимог на заявника таких кредиторських вимог покладається обов'язок підвищеного стандарту доказування задля забезпечення перевірки господарським судом підстав виникнення таких грошових вимог, їх характеру, встановлення розміру та моменту виникнення цих грошових вимог.

Детальніше з текстом постанови від 23.09.2021 у справі № 910/866/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860579>.

Щодо порядку задоволення забезпечених вимог кредиторів після спливу 170 календарних днів з дня введення процедури розпорядження майном боржника

З метою дотримання принципу судового контролю у відносинах неплатоспроможності та банкрутства, зважаючи на відсутність нормативного врегулювання співвідношення процедур виконавчого провадження та процедур банкрутства і на мету та цілі КУзПБ, такими, що відповідають положенням чинного законодавства України, можна вважати лише ті дії державного виконавця щодо звернення стягнення на майно боржника, які були дозволені (санкціоновані) судовим рішенням (ухвалою суду) в межах справи про банкрутство.

Отже, після спливу 170 днів з дня введення процедури розпорядження майном, якщо господарським судом протягом цього часу не було винесено постанову про визнання боржника банкрутом або ухвалу про введення процедури санації, задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, має здійснюватися за ухвалою господарського суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, постановленою за результатом розгляду заяви кредитора, вимоги якого є забезпеченими.

Детальніше з текстом постанови від 22.09.2021 у справі № 905/1923/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100424282>.

Щодо стягнення з боржника, який з 19.04.2005 перебуває на стадії розпорядження майном, інфляційних втрат та трьох процентів річних, нарахованих за період з 01.01.2017 до 30.11.2019

КУзПБ не містить застережень щодо застосування у часі статті 41 цього Кодексу в розрізі звільнення від нарахування неустойки (штрафу, пені), інших фінансових санкцій за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань із задоволення всіх вимог, на які поширюється мораторій щодо боржників, провадження у справі про банкрутство стосовно яких здійснюється за Законом про банкрутство в редакції до 19.01.2013.

Водночас з огляду на системний підхід законодавця, який вбачається у необхідності врегулювати питання нарахування вимог згідно зі статтею 625 ЦК України, та збалансований підхід ВП ВС щодо застосування тих же вимог до поточних зобов'язань боржника, провадження у справі про банкрутство яких було порушено до 19.01.2013, закріплений в постанові від 16.09.2020 у справі № 826/3106/18, ухвалені судові рішення про відмову в задоволенні позовних вимог товариства про стягнення з боржника суми інфляційних нарахувань та трьох процентів річних відповідають чинному законодавству.

Детальніше з текстом постанови від 02.09.2021 у справі № 5/75-05 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99543966>.

Щодо моменту виникнення грошового зобов'язання, заявленого контролюючим органом як кредиторські вимоги до боржника на стадії розпорядження майном, та порядку їх розгляду судом

Аналіз абзацу третього частини восьмої статті 45, частини четвертої статті 60 КУзПБ свідчить, що розгляд поточних вимог кредиторів до офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом допускається лише у формі розгляду таких заяв у позовному провадженні.

Заява кредитора про визнання його вимог до боржника, які є поточними за своєю природою, подана у процедурі розпорядження майном до офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом підлягає відхиленню судом за результатами попереднього засідання.

Детальніше з текстом постанови від 01.07.2021 у справі № 910/26475/14 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98235396>.

Щодо грошових вимог контролюючого органу на суму штрафних санкцій, стягнутих за рішенням адміністративного суду з боржника

Системний аналіз положень пунктів 101.1, 101.2 статті 101 ПК України, пункту 102.4 статті 102 ПК України дозволяє зробити висновок про те, що за наявності 13 Судова практика за липень – вересень 2021 року

судового рішення про стягнення суми податкового боргу презюмується, що контролюючий орган нарахував та ініціював стягнення цього податкового боргу до закінчення строків давності, передбачених пунктами 102.1, 102.4 статті 102 ПК України, а тривале невиконання боржником відповідного судового рішення не може бути підставою для звільнення його від обов'язку сплатити присуджену до стягнення суму боргу, відтак такий податковий борг не може вважатися безнадійним, адже стягується за рішенням суду і строки стягнення щодо нього встановлюються до повного погашення платежу або до визнання його безнадійним тільки у випадках, передбачених підпунктами 101.2.1, 101.2.2, 101.2.4, 101.2.5 пункту 101.2 статті 101 ПК України.

Контролюючим органом (з відповідним обсягом повноважень) є центральний орган доходів і зборів, будь-який його територіальний орган як за місцем основного обліку платника, так за місцем його неосновного обліку (у тому числі за місцем реєстрації його підрозділів, знаходженням майна тощо), який здійснює адміністрування будь-якого виду податку.

Детальніше з текстом постанови від 01.07.2021 у справі № 922/2632/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98669103>.

Щодо розгляду та визнання грошових вимог податкових органів у процедурах банкрутства з врахуванням особливостей виникнення (припинення) податкових зобов'язань боржника

При розгляді грошових вимог контролюючого органу до боржника, як платника податків належить перевірити дотримання контролюючим органом спеціального строку давності заявлення до стягнення з боржника податкового боргу, який у пункті 102.4 статті 102 ПК України встановлено у 1095 календарних днів з дня його виникнення та застосування якого є імперативним.

У разі спливу 1095 денного строку з дня виникнення податкового боргу, такий борг визнається безнадійним та підлягає списанню, у тому числі пеня та штрафні санкції нараховані на такий борг, а відтак з того часу в контролюючого органу відсутнє право вживати будь-які заходи щодо стягнення такої суми боргу.

За своєю правовою природою строки позовної давності, передбачені статтями 256, 257, 267 ЦК України, відрізняються від строку давності для стягнення податкового боргу згідно зі статтею 102 ПК України, який є строком існування відповідного податкового зобов'язання, після закінчення якого воно припиняється за законом та є неможливим вжиття будь-яких заходів з його погашення. Правова природа строку позовної давності полягає у тому, що протягом цього часу особа може звернутися до суду за захистом порушеного права, однак збіг цього строку не зумовлює припинення відповідного зобов'язання. Суд може захистити порушене право, якщо дійде висновку про наявність поважних причин пропуску строку позовної давності.

Спеціальний строк давності для звернення податкової інспекції до платника податків з вимогою про погашення податкового боргу, встановлений податковим

законодавством, застосовується імперативно (за законом), на відміну від визначеної статті 256 ЦК України позовної давності, наслідки спливу якої застосовуються лише за заявою сторони спору згідно із частиною третьою статті 267 ЦК України.

Отже, різна правова природа строку позовної давності та строку давності стягнення податкового боргу не дає підстав для висновку щодо зупинення перебігу строку до вимог кредитора, поданих з пропуском строку, передбаченого статтями 101, 102 ПК України, за аналогією до норм цивільного законодавства.

Детальніше з текстом постанови від 27.07.2021 у справі № 911/388/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98946619>.

Щодо вимог кредиторів, заявлених після закінчення строку, встановленого для їх подання

Статтею 45 КУзПБ встановлено строк на подання до господарського суду письмових заяв з конкурсними вимогами до боржника. Пропущення такого строку на подання до господарського суду саме заяви з конкурсними вимогами до боржника є підставою для того, що такий кредитор хоч і є конкурсним, однак не матиме права вирішального голосу на зборах та комітеті кредиторів. Подання письмової заяви з конкурсними вимогами до боржника в строк, визначений частиною першою статті 45 КУзПБ, та подання до такої заяви поза межами зазначеного строку уточнень і доповнень, які не змінюють суми кредиторських вимог, не є підставою для застосування до такої заяви з конкурсними кредиторськими вимогами до боржника приписів абзаців другого, третього частини четвертої статті 45 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови від 25.08.2021 у справі № 910/8992/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99243444>.

4. Закінчення процедури розпорядження майном

Щодо наявності/відсутності підстав для припинення процедури розпорядження майном боржника та визнання його банкрутом

Завдання підсумкового засідання суду полягає у з'ясуванні ознак банкрутства та наявності можливості визначення наступної судової процедури і подальшого здійснення провадження у справі. При винесенні постанови про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури має бути доведено факт неплатоспроможності боржника, як цього вимагає стаття 205 ГК України, відповідно до положень частини четвертої якої суб'єкт господарювання може бути оголошений банкрутом за рішенням суду, в разі неспроможності суб'єкта господарювання через недостатність його майна задовольнити вимоги кредиторів.

Підставою для визнання боржника банкрутом є недостатність його майна для задоволення вимог кредиторів, що встановлюється судом шляхом зіставлення активів

і пасивів боржника. Без встановлення фінансового стану боржника, наявності чи відсутності майнових активів у нього, за рахунок яких можна продовжити виробничу діяльність з метою погашення кредиторської заборгованості, без перевірки можливості застосування до боржника іншої, ніж ліквідація, судової процедури висновок про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури є передчасним, адже таке рішення повинно прийматися за наявності належних та допустимих доказів про відсутність можливості відновити платоспроможність боржника та погасити вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

Визнаючи боржника банкрутом, суд має встановити його неоплатність, тобто недостатність майна для задоволення вимог кредиторів, у зв'язку з чим з'ясувати його актив та пасив і зіставити дані обох величин. Рішення суду не може ґрунтуватися лише на клопотанні комітету кредиторів. Суд повинен встановити неплатоспроможність боржника шляхом здійснення аналізу повноти проведених розпорядником майна заходів, передбачених у процедурі розпорядження майном, і дослідити надані розпорядником майна належні та допустимі докази на підтвердження повноти проведення процедури розпорядження майном.

Детальніше з текстом постанови від 01.07.2021 у справі № 925/409/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98851450>.

ЛІКВІДАЦІЙНА ПРОЦЕДУРА

5. Наслідки визнання боржника банкрутом

Щодо виникнення у банкрута обов'язку зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), які нараховані після моменту визнання боржника банкрутом, крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури

Положеннями статті 38 Закону про банкрутство, які є аналогічними нормам статті 59 КУзПБ, що встановлює наслідки визнання боржника банкрутом внаслідок відкриття ліквідаційної процедури, яка є однією із судових процедур у справі про банкрутство, передбачено, що з моменту визнання боржника банкрутом (ухвалення постанови у справі про банкрутство) у банкрута не виникає обов'язку зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Зважаючи перебування банкрута у ліквідаційній процедурі та беручи до уваги положення статті 59 КУзПБ, суди попередніх інстанцій обґрунтовано відхилили грошові вимоги органу Державної податкової служби до боржника, які нараховані як пеня щодо податку на додану вартість та податку на прибуток за період після визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

Детальніше з текстом постанови від 02.09.2021 у справі № 914/1194/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99474176>.

Аналогічний висновок викладений в постанові від 14.09.2021 у справі № 908/1671/16 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99889972>.

Щодо зобов'язання органу місцевого самоврядування прийняти житлові будинки, що обліковуються на балансі банкрута

За змістом частини тринадцятої статті 41 Закону про банкрутство (частини сьомої статті 61 КУзПБ) обов'язку ліквідатора передати об'єкти житлового фонду, в тому числі гуртожитки, дитячі дошкільні заклади та об'єкти комунальної інфраструктури до комунальної власності територіальної громади кореспондує обов'язок органу місцевого самоврядування прийняти такі об'єкти без додаткових умов у порядку, визначеному законом. Цей обов'язок є чітко встановленим, а не дискреційним.

Тлумачення змісту цих норм дає підстави для висновку, що відмова органу місцевого самоврядування від виконання імперативного припису спеціальних законодавчих актів (законів) щодо передачі/прийняття об'єктів житлового фонду банкрута до комунальної власності територіальних громад не може бути обґрунтована недоцільністю таких дій тощо.

Детальніше з текстом постанови від 08.07.2021 у справі № Б-19/81-10 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98560702>.

Щодо принципу безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі

КУзПБ передбачена певна сукупність дій, яку необхідно вчинити ліквідатору під час ліквідаційної процедури. Перелік додатків, які додаються до звіту ліквідатора, є предметом дослідження в судовому засіданні за підсумками ліквідаційної процедури, що проводиться за участю кредиторів (комітету кредиторів). Подання звіту та ліквідаційного балансу здійснюється ліквідатором за наслідком всіх проведених ним дій під час ліквідаційної процедури. Обов'язком ліквідатора є здійснення всієї повноти заходів, спрямованих на виявлення активів боржника, при цьому ні у кого не повинен виникати обґрунтований сумнів щодо їх належного здійснення (принцип безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі).

Межі судового розсуду при вирішенні питання про затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу лежать у балансуванні публічних (недопущення доведення до банкрутства та фіктивного банкрутства) і приватних інтересів щодо максимального задоволення вимог кредиторів та недопущення необґрунтованого покладення фінансового тягаря на кредиторів стосовно оплати послуг ліквідатора у разі продовження ліквідаційної процедури.

Заперечуючи звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс боржника з підстав неналежного виконання ліквідатором боржника своїх обов'язків у ліквідаційній процедурі та неповноти здійснених ним заходів у цій процедурі, з урахуванням положень частини шостої статті 61 КУзПБ, статей 13, 74 ГПК України кредитор або інша особа має довести, що ці порушення з боку ліквідатора призвели до недотримання порядку здійснення ліквідаційної процедури і тим самим вплинули на формування ліквідаційної маси та задоволення вимог кредиторів, а отже, на результати ліквідаційної процедури боржника, і подальше провадження у справі про банкрутство в контексті збільшення судових витрат у справі та застосування додаткових інструментів задля задоволення вимог кредиторів є виправданим.

Процесуальні дії суду у справі про банкрутство мають вчинятися чітко у строки, встановлені законодавством про банкрутство. Необґрунтоване затягування таких строків призводить до настання негативних правових наслідків, зокрема, збільшуються судові витрати на здійснення провадження у справі про банкрутство (оплата послуг арбітражного керуючого тощо), які оплачуються кредиторами, за принципом пропорційності їх грошовим вимогам.

Детальніше з текстом постанови від 12.08.2021 у справі № 5019/960/11 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98987622>.

Щодо наявності чи відсутності підстав для затвердження звіту ліквідатора, ліквідаційного балансу боржника та закриття провадження у справі про банкрутство

Заперечуючи звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс боржника з підстав неналежного виконання ліквідатором боржника своїх обов'язків у ліквідаційній процедурі та неповноти здійснених ним заходів у цій процедурі, кредитор або інша

особа з урахуванням положень частини шостої статті 61 КУзПБ, статей 13, 74 ГПК України має довести, що ці порушення з боку ліквідатора призвели до недотримання порядку здійснення ліквідаційної процедури і тим самим вплинули на формування ліквідаційної маси та задоволення вимог кредиторів, а отже, на результати ліквідаційної процедури боржника, і подальше провадження у справі про банкрутство в контексті збільшення судових витрат у справі та застосування додаткових інструментів задля задоволення вимог кредиторів є виправданим.

Під час здійснення провадження у справі про банкрутство кредитор відповідно до наявних у нього прав не може безумовно покладатися у здійсненні дій з оскарження правочинів чи інших дій, спрямованих на виявлення, повернення майна банкрута, лише на ліквідатора. Як особа, зацікавлена у задоволенні наявних у нього грошових вимог до боржника у повному обсязі, кредитор має діяти розсудливо та проявляти уважність до стану своїх прав, зокрема цікавитися вжитими ліквідатором діями у ліквідаційній процедурі та заходами щодо виявлення, розшуку та повернення майна банкрута, ефективністю таких заходів, а також вчиняти, за наявності в нього необхідного обсягу прав та повноважень, дії, спрямовані на визнання правочинів боржника недійсними, визнання недійсним правочину, вчиненого з порушенням порядку підготовки та проведення аукціону, оскарження дій (бездіяльності) ліквідатора щодо вжитих ним заходів у ліквідаційній процедурі тощо. Саме від таких дій кредитора залежить досягнення основної мети його участі у справі про банкрутство – задоволення (погашення) його вимог.

Детальніше з текстом постанови від 29.07.2021 у справі № 910/23011/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98812433>

* * *

Однією з передбачених КУзПБ форм дієвої участі кредиторів у справі про банкрутство є реалізація ними правомочностей на створення фонду для авансування грошової винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого відповідно до частини п'ятої статті 30 цього Кодексу. Тож нестворення такого фонду за об'єктивної відсутності інших джерел відшкодування витрат арбітражного керуючого, зокрема зі сплати судового збору за заявами про визнання недійсними правочинів боржника, витребування майна з чужого незаконного володіння тощо може вплинути на ефективність здійснення ліквідаційної процедури, що матиме відповідні наслідки і для кредиторів боржника.

Якщо процедура банкрутства триває після закінчення коштів, авансованих заявником відповідно до абзацу шостого частини другої статті 30 КУзПБ, або таке авансування не здійснювалося через інше правове регулювання на час ініціювання процедури банкрутства, фонд для авансування грошової винагороди та відшкодування витрат арбітражного керуючого кредиторами не створено, а коштів, одержаних у результаті господарської діяльності боржника – юридичної особи або від продажу майна боржника, яке не перебуває в заставі, недостатньо для оплати послуг арбітражного керуючого та його витрат ліквідатор, подаючи на затвердження звіт про

нарахування та виплату грошової винагороди, здійснення та відшкодування витрат арбітражного керуючого за підсумками ліквідаційної процедури, не позбавлений права звернутися до суду із заявою про стягнення з кредиторів банкрута коштів на сплату грошової винагороди арбітражного керуючого та відшкодування його витрат у справі, пропорційно розміру визнаних кредиторських вимог.

За відсутності у боржника будь-яких майнових активів покладення оплати основної грошової винагороди арбітражного керуючого та його витрат у справі на кредиторів боржника є правильним як у разі створення ними фонду для авансування таких витрат відповідно до частини п'ятої статті 30 КУзПБ, так і за ухвалою суду пропорційно сумах визнаних вимог, адже залишається єдиним можливим засобом дотримання принципу оплатності послуг арбітражного керуючого відповідно до приписів статті 43 Конституції України та статті 30 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови від 23.09.2021 у справі № 5002-17/1718-2011 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100270883>.

***

Поданий на затвердження звіт ліквідатора з додатками має включати обґрунтовані висновки щодо наявності/відсутності підстав покладення на винних осіб субсидіарної відповідальності за доведення боржника до банкрутства, підтверджені як аналізом фінансового стану банкрута, так і безпосереднім дослідженням підстав виникнення заборгованості боржника перед кредиторами у справі про банкрутство та сукупності правочинів, інших юридичних дій, здійснених під впливом винних осіб, а також їх бездіяльності, що сприяли виникненню кризової ситуації, її розвитку і переходу в стадію банкрутства боржника.

Під час затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу висновки ліквідатора щодо відсутності підстав покладення субсидіарної відповідальності на пов'язаних з боржником осіб підлягають перевірці господарським судом стосовно їх правомірності, повноти й обґрунтованості з наведенням відповідної мотивованої оцінки в ухвалі суду за результатами розгляду звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу.

Детальніше з текстом постанови від 02.09.2021 у справі № 910/3438/13 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99602622>.

6. Покладення солідарної/субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника

Щодо солідарної відповідальності

Солідарна відповідальність керівника боржника – це вид спеціальної цивільно-правової відповідальності, відповідно до якої при здійсненні провадження у справі про банкрутство керівник боржника, який не звернувся до господарського суду в місячний термін у разі наявності загрози неплатоспроможності, підлягає притягненню до солідарної відповідальності за незадоволення вимог кредиторів згідно із заявою кредитора після зазначення про таке порушення в ухвалі господарського суду.

20 Судова практика за липень – вересень 2021 року

Будь-яких інших підстав притягнення до солідарної відповідальності положення КУзПБ не передбачають.

Підставою для вимог кредитора про солідарну відповідальність керівника боржника стало порушення, прямо визначене частиною шостою статті 34 КУзПБ, а саме недотримання боржником вимоги щодо обов'язку в місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі у разі загрози неплатоспроможності (якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами).

Тож, звертаючись із заявою про солідарну відповідальність керівника боржника через порушення положень абзацу першого частини шостої статті 34 КУзПБ з підстав, наведених в абзаці другому частини першої цієї статті, особа має довести перебування боржника у стані загрози неплатоспроможності. Зокрема, вона має вказати на наявні ознаки загрози платоспроможності, а також послатися на відповідні докази, опираючись на відомості, які містяться у документах, що додаються боржником до заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство в разі загрози неплатоспроможності.

Визначений частиною шостою статті 34 КУзПБ обов'язок боржника звернутися до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство в разі загрози неплатоспроможності боржника, від імені якого відповідно до положень статей 92, 97, частини другої статті 98, частин першої – третьої статті 99 ЦК України діє його виконавчий орган (керівник), є імперативним та презюмується згідно з наведеною нормою КУзПБ та встановленими законом правилами.

Детальніше з текстом постанови від 14.09.2021 у справі № 902/1023/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860458>.

Щодо субсидіарної відповідальності

Відповідно до статті 211 ГК України засновники (учасники) суб'єкта підприємництва, власник майна, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, у межах своїх повноважень зобов'язані вживати своєчасних заходів щодо запобігання його банкрутству.

До засновника (учасника) товариства може бути застосована субсидіарна відповідальність у зв'язку з його бездіяльністю в органі управління боржником, що мало наслідком стійку неплатоспроможність боржника та відсутність у нього будь-яких активів на час проведення ліквідаційної процедури для задоволення вимог кредиторів. Притаманною ознакою цивільно-правової відповідальності є те, що особа, яка є відповідачем, повинна довести відсутність своєї вини.

Тож підставою для покладення субсидіарної відповідальності у зв'язку з доведенням товариства до банкрутства можуть бути не лише дії учасника (керівника) банкрута, а й бездіяльність таких осіб.

Детальніше з текстом постанови від 28.07.2021 у справі № 917/1500/18 (917/1932/20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98851458>.

***

Досліджуючи питання вини керівника боржника як одноосібного виконавчого органу боржника, суд має надати відповідь на ті питання, які ставить керівник боржника в розрізі можливості неповного покладення субсидіарної відповідальності на нього у зв'язку з тим, що збитки боржникові було завдано з огляду на певні обставини, що не залежали від волі самого керівника.

Щодо законності втручання держави у майнові права керівника боржника як фізичної особи слід зазначити, що чинне національне галузеве законодавство у сфері банкрутства з 01.01.2000 містить інститут субсидіарної відповідальності керівника та інших осіб за боргами боржника, що виключає посилення відповідача про необізнаність щодо наслідків можливості покладення на нього субсидіарної відповідальності. При цьому загальне спрямування такого інституту вбачається у приватно-правовому розрізі у контексті необхідності спонукання суб'єктів господарювання до добросовісної поведінки, яка матиме на меті погашення боргів перед кредиторами – особами приватного права, та має публічно-правову сферу застосування, яка зводиться до неприпустимості доведення боржника до банкрутства, фіктивного банкрутства й ухилення від сплати податків з використанням доведення боржника до банкрутства та фіктивного банкрутства як інструментів досягнення такої мети (ухилення від сплати податків).

Для балансування інтересів керівника боржника з огляду на фундаментальні його права та загальні інтереси суспільства необхідно у кожному окремому випадку, з урахуванням пояснень та заперечень відповідача, визначати той розмір субсидіарної відповідальності, який має бути покладений на відповідача. Згідно із загальним підходом практики Європейського суду з прав людини (рішення у справах "Лекіч проти Словенії" від 11.12.2018, "Буссутіл проти Мальти" від 03.06.2021) сама по собі презумпція національного законодавства щодо відповідальності керівника за всі зобов'язання очолюваної ним компанії не суперечить принципам, закладеним у Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція). При цьому справа "Лекіч проти Словенії" стосувалася сплати комерційної заборгованості, а справа "Буссутіл проти Мальти" – сплати податків, однак загальний підхід щодо можливості притягнення керівника до субсидіарної відповідальності перед третіми особами залишається незмінним.

Щодо правил обчислення позовної давності

Ухвалення господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом є тією обставиною, яка свідчить що ліквідатор довідався або міг довідатися про наявність ознак доведення до банкрутства юридичної особи – боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії.

Детальніше з текстом постанови від 14.09.2021 у справі № 923/719/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860459>.

22 Судова практика за липень – вересень 2021 року

***

Передача майна, що перебуває в господарському віданні, з балансу одного комунального підприємства на баланс іншого комунального підприємства, що відбулася за актами приймання-передачі на підставі прийнятого в межах повноважень рішення органу місцевого самоврядування, який від імені та в інтересах територіальної громади як власника відповідно до закону здійснює правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, є майновою дією власника щодо розпорядження майном.

Відповідно до частини другої статті 61 КУзПБ (частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство) субсидіарна відповідальність може бути покладена на засновника за наявності його вини у банкрутстві боржника. Отже, законодавець визначив, що всі дії (бездіяльність) засновника повинні відбутися до моменту визнання його банкрутом.

Прийняття міською радою рішень про передачу об'єктів нерухомого майна, що перебували в господарському віданні боржника, на баланс іншого комунального підприємства вже під час ліквідаційної процедури (після визнання боржника банкрутом) не є тими діями власника боржника та обставинами (у розумінні положень частини першої статті 619 ЦК України, частини першої статті 215 ГК України та частини другої статті 61 КУзПБ), що перебувають у причинно-наслідковому зв'язку з доведенням боржника до банкрутства, факт якого вже встановлено судовим рішенням.

Детальніше з текстом постанови від 21.07.2021 у справі № 5024/1002/2012 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98669161>.

7. Визнання недійсним правочину, вчиненого з порушенням порядку підготовки та проведення аукціону (стаття 73 КУзПБ)

Реалізація на аукціоні майна банкрута є різновидом правочину, що не виключає можливості визнання недійсним правочину з продажу майна з інших підстав, ніж встановлені статтею 73 КУзПБ, зокрема відповідно до загальних засад цивільного законодавства.

Детальніше з текстом постанови від 28.09.2021 у справі № 908/6167/15 (908/1258/20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100214071>.

II. ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

8. Відкриття провадження у справі про неплатоспроможність

Щодо наявності у боржника активів та відкритих стосовно нього виконавчих проваджень як підстави для відмови у відкритті провадження про неплатоспроможність фізичної особи

Тлумачення частини другої статті 115 КУзПБ із застосуванням філологічного та логічного способів інтерпретації приводить до таких висновків:

- з огляду на вжиття законодавцем словосполучення «інші обставини» перелік підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи не є вичерпним;

- для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи достатньо навіть однієї або більше однієї підстави у будь-яких комбінаціях, наведених у частині другій статті 115 КУзПБ, оскільки законодавцем імперативно не визначено обов'язковим існування сукупності всіх чотирьох підстав як умови для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи;

- наявність у боржника майна не виключає можливості існування в нього прострочених зобов'язань перед його кредиторами як однієї з підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

За ступенем визначеності частина четверта статті 119 КУзПБ є абсолютно визначеною нормою, що свідчить про встановлення законодавцем вичерпного переліку підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, який розширювальному тлумаченню не підлягає.

Наявність у боржника активів та відкритих щодо нього виконавчих проваджень не належить до вичерпного переліку підстав для відмови у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

Детальніше з текстом постанови від 29.07.2021 у справі № 909/1028/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98812420>.

Щодо особливостей відновлення платоспроможності боржника – фізичної особи за заборгованістю за кредитом в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою

Розглядаючи заяви фізичних осіб про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, а також на будь-якій іншій стадії провадження у такій справі, тобто і при здійсненні провадження у цих справах (розгляді та затвердженні плану реструктуризації боргів боржника тощо), суд у разі, коли боржник – фізична особа обґрунтовує свої вимоги неможливістю погашення заборгованості за кредитом в іноземній валюті має дослідити та оцінити, зокрема, чи наявні (підтверджені належним чином) імперативно визначені законом підстави для застосування до відповідних правовідносин та процедур у справі про неплатоспроможність боржника

– фізичної особи особливостей, передбачених положеннями пункту 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ.

Для застосування у справі про неплатоспроможність фізичної особи особливостей, передбачених пунктом 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ, а саме існування у сім'ї боржника єдиного місяця проживання (квартири або житлового будинку), судам при дослідженні цієї умови належить виходити зі складу сім'ї боржника (фізичної особи) і, відповідно, враховувати за правилами цивільного, житлового та сімейного законодавства не тільки майно, що належить безпосередньо боржнику – фізичній особі, а й майно, що належить членам сім'ї боржника, і за своїми ознаками є (або може бути) місцем проживання (квартира або житловий будинок) сім'ї боржника.

За пунктом 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ поняття «сім'я боржника» характеризується множинністю осіб, а тому єдиним місцем проживання сім'ї боржника у розумінні цього пункту вважається не лише майно (квартира або житловий будинок), що перебуває у власності боржника, а й майно (квартира або житловий будинок), що перебуває у власності членів його сім'ї, і може бути місцем проживання сім'ї боржника за правилами цивільного, житлового та сімейного законодавства.

При цьому також слід враховувати, що спеціальний закон з процедур банкрутства (КУзПБ) у спірних правовідносинах підлягає пріоритетному застосуванню перед іншими нормами, має інше, ніж у сімейному, житловому законодавстві, визначення членів сім'ї.

Тож при дослідженні обставин щодо наявності у сім'ї боржника єдиного місяця проживання (квартири або житлового будинку), зважаючи на положення, зокрема, частин першої, другої статті 3, статей 60, 61, частини першої статті 75, частин першої, другої статті 173, частин першої, другої статті 176 Сімейного кодексу України та статті 150 Житлового кодексу УРСР, потрібно враховувати не тільки майно, зареєстроване на праві власності за боржником – фізичною особою, а й майно, право власності на яке мають інші члени сім'ї боржника та яке за своїми ознаками (у тому числі за правилами Сімейного кодексу України та Житлового кодексу УРСР) може належати до місця проживання сім'ї боржника (квартира або житловий будинок) у розумінні пункту 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови від 10.08.2021 у справі № 918/127/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99123096>.

9. Звернення стягнення на майно

Щодо звернення стягнення на предмет іпотеки, переданий фізичною особою (позичальником) у разі відкриття провадження у справі про його банкрутство

Під час здійснення провадження у справі про неплатоспроможність фізичних осіб за правилами книги четвертої КУзПБ судам необхідно брати до уваги вимоги пункту 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ про те, що протягом п'яти років з дня введення в дію цього Кодексу заборгованість фізичної особи, що виникла до дня введення в дію цього Кодексу, за кредитом в іноземній валюті, який забезпечений

іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника, реструктується за процедурою неплатоспроможності фізичної особи згідно з планом реструктуризації або з мировою угодою з урахуванням особливостей, встановлених цим пунктом.

Крім того, вирішуючи спір про звернення стягнення на предмет іпотеки, суди повинні враховувати тимчасові обмеження, встановлені Законом України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті».

Пунктом 1 цього Закону передбачено, що протягом його дії не може бути примусово стягнуто (відчужено без згоди власника) нерухоме житлове майно, яке вважається предметом застави згідно зі статтею 4 Закону України «Про заставу» та (або) предметом іпотеки відповідно до статті 5 Закону України «Про іпотеку», якщо таке майно є забезпеченням зобов'язань громадянина України (позичальника або майнового поручителя) за споживчими кредитами, наданими йому кредитними установами – резидентами України в іноземній валюті, за умови, що:

- таке нерухоме житлове майно використовується як місце постійного проживання позичальника (майнового поручителя) або є об'єктом незавершеного будівництва нерухомого житлового майна, яке перебуває в іпотеці, якщо у позичальника або майнового поручителя у власності не перебуває інше нерухоме житлове майно;

- загальна площа такого нерухомого житлового майна (об'єкта незавершеного будівництва нерухомого житлового майна) не перевищує 140 кв. м для квартири та 250 кв. м для житлового будинку.

Закон України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» застосовується за одночасної наявності всіх перерахованих умов.

Детальніше з текстом постанови від 01.09.2021 у справі № 916/3488/19 (916/251/20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99425835>.

Щодо особливостей правового режиму майна боржника у процедурі неплатоспроможності боржника/банкрутства

Після введення мораторію у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи усі дії щодо індивідуального задоволення вимог кредитора, які вчиняються поза межами процедур неплатоспроможності боржника – фізичної особи, мають припинитися негайно і на будь-якій стадії такого процесу з метою передання майна боржника під контроль суду у справі про неплатоспроможність.

Тому є незаконним подальше, після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, вчинення приватним виконавцем виконавчих дій з примусового виконання виконавчого листа щодо стягнення з боржника на користь кредитора заборгованості з публікацією оголошення про проведення аукціону

з продажу майна боржника через поширення застосованого щодо боржника мораторію на задоволення вимог кредиторів на спірні правовідносини.

Детальніше з текстом постанови від 14.09.2021 у справі № 908/2536/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860566>.

[Щодо закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ](#)

Інститут надання фізичною особою декларації про майновий стан боржника за останні три роки разом із заявою про визнання її неплатоспроможною обумовлений передусім необхідністю визначення обсягів майнових активів боржника з метою ефективного здійснення процедури погашення боргів такої особи, зокрема шляхом їх реструктуризації та подальшого задоволення грошових вимог кредиторів.

Саме тому реалізація обов'язку фізичної особи, яка звернулася до компетентного суду за визнанням факту її неплатоспроможності, надавати достовірну інформацію про все наявне майно зумовлена не лише формальними вимогами законодавця, а й сутнісним змістом процедур у справах про неплатоспроможність фізичної особи.

Тож надання декларації про майновий стан є процесуальним обов'язком боржника у провадженні про неплатоспроможність фізичної особи.

Зі змісту пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ вбачається: якщо боржник не скористався наданим йому правом усунути виявлені за наслідком перевірки керуючим реструктуризації недоліки щодо повноти та достовірності інформації, зазначеної у поданих ним (боржником) деклараціях, то настають визначені цією нормою наслідки у вигляді закриття провадження у справі.

Ключовим завданням суду при наданні оцінки наявності підстав для закриття провадження у справі у разі неподання боржником виправлених декларацій упродовж семи днів з моменту отримання звіту керуючого реструктуризацією за результатами відповідної перевірки є необхідність встановлення дотримання керуючим реструктуризації порядку повідомлення особи (боржника) про наявність обґрунтованих підстав вважати подану нею інформацію недостовірною та/або неповною, а також з'ясування факту наявності чи відсутності надання виправлених декларацій впродовж встановленого законодавством строку.

Детальніше з текстом постанови від 01.09.2021 у справі № 917/2088/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99510484>.

[Щодо поняття «член сім'ї боржника» у справах про неплатоспроможність фізичних осіб](#)

Положення частини п'ятої статті 116 КУзПБ самостійно і вичерпно врегульовують зміст поняття «член сім'ї боржника», яке є спеціальним, встановленим саме для цілей визначення змісту правовідносин щодо відновлення платоспроможності фізичної особи. Стаття 3 Сімейного кодексу України для регулювання відносин у справах про

неплатоспроможність фізичних осіб не застосовується.

Тлумачення частини п'ятої статті 116 КУзПБ, зважаючи на мету правового регулювання відносин неплатоспроможності боржників – фізичних осіб, дає підстави для висновку, що до членів сім'ї такого боржника в обов'язковому порядку необхідно віднести його дітей (у тому числі повнолітніх), батьків та осіб, які перебувають під опікою чи піклуванням боржника, незалежно від того, що вони не проживають з ним спільно, не пов'язані спільним побутом і не мають взаємних прав та обов'язків.

Детальніше з текстом постанови від 22.09.2021 у справі № 910/6639/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100456026>.

10. Розгляд грошових вимог кредиторів

Щодо особливостей складу грошових вимог забезпеченого кредитора до боржника – фізичної особи

Законодавець запровадив тимчасові (такі, що застосовуються протягом встановленого законом обмеженого періоду часу) особливості процедури неплатоспроможності окремої категорії боржників – фізичних осіб, з огляду на особливості підстави виникнення та складу його заборгованості перед кредитором і особливості його забезпечення за відповідними зобов'язаннями.

Відповідні особливості полягають, зокрема, в порядку формування грошових вимог забезпеченого кредитора до боржника, згідно з яким до розміру вимог забезпеченого кредитора не включаються штрафні санкції та пеня за тих умов, що вимоги забезпеченого кредитора ґрунтуються на кредитному договорі в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника.

Особливості визначення складу грошових вимог забезпеченого кредитора до боржника – фізичної особи із заборонаю включення до цих вимог штрафних санкцій та пені мають самостійний характер застосування у межах цих відносин, а відповідна норма не є дублюючою чи відсилочною.

Тобто відповідні норми пункту 5 Прикінцевих та перехідних положень КузПБ застосовуються у справі про неплатоспроможність наведеної категорії боржників – фізичних осіб самостійно, однак не є наслідком застосування положень пункту 3 частини першої статті 120 КУзПБ, згідно з якими з моменту відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника припиняється нарахування штрафів та інших фінансових санкцій.

З огляду на надання кредитором боржнику кредиту в іноземній валюті, забезпечення виконання зобов'язання за кредитним договором іпотекою квартири, яка є єдиним місцем проживання сім'ї боржника, відсутності у власності боржника або членів його сім'ї (у розумінні пункту 5 Прикінцевих та перехідних положень КузПБ) іншого нерухомого майна (квартири, житлового будинку), придатного для проживання сім'ї боржника, підстав для визнання грошових вимог кредитора до боржника на суму

пені та штрафу, нарахованих за прострочення та неналежне виконання боржником зобов'язань за кредитним договором, немає.

Детальніше з текстом постанови від 31.08.2021 у справі № 915/864/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99447803>.

Щодо права ФОП звертатися до суду з позовною заявою під час провадження у справі про її банкрутство

Аналіз положень КУзПБ свідчить, що правові наслідки визнання фізичної особи, в тому числі фізичної особи – підприємця, банкрутом полягають в обмеженні під час провадження у справі про неплатоспроможність її повноважень з розпорядження усіма правами щодо майна, включеного до складу ліквідаційної маси, які переходять до керуючого реалізацією.

Однак норми КУзПБ не містять жодних обмежень у праві на звернення до суду визнаної банкрутом фізичної особи – підприємця з позовом до третіх осіб, у тому числі у випадку, якщо така позовна заява подана до введення в дію цього Кодексу, але розглянута господарським судом у той час, коли провадження у справі про неплатоспроможність (банкрутство) вже здійснювалося за нормами Кодексу. Зазначених обмежень положення чинного процесуального законодавства також не встановлюють.

Детальніше з текстом постанови від 08.09.2021 у справі № 5023/5722/11 (922/3331/20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860394>.

III. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Щодо незмінності складу суду в разі закриття/припинення провадження у справі про банкрутство та кола осіб, які мають право оскаржувати судові рішення у справі про банкрутство

У разі закриття/припинення провадження у справі про банкрутство розгляд спорів, стороною в яких є боржник, у межах справи про банкрутство завершується їх розглядом по суті суддею, якому були передані такі справи автоматизованою системою документообігу суду, з ухваленням відповідного судового рішення, що узгоджується з принципом "незмінності складу суду", задля недопущення створення для сторін перешкод у реалізації права на судовий захист і загрози сутності гарантованого Конвенцією права сторін на доступ до суду та ефективний засіб захисту упродовж розумного строку.

Наведені висновки відповідають положенням частини другої статті 31 ГПК України, відповідно до якої справа, прийнята судом до свого провадження з дотриманням правил підсудності, повинна бути ним розглянута і в тому випадку, коли в процесі розгляду справи вона стала підсудною іншому суду, за винятком випадків, коли внаслідок змін у складі відповідачів справа відноситься до виключної підсудності іншого суду (аналогічний висновок викладений у постанові КГС ВС від 20.01.2021 у справі № 5017/2833/2012).

У справі про банкрутство коло осіб, які мають право оскаржити судові рішення в апеляційному порядку, звужено до учасників такої справи, якими згідно зі статтею 1 КУзПБ є кредитори у справі. Також право на апеляційне оскарження судових рішень місцевого господарського суду мають учасники справи про банкрутство та інші, окрім кредиторів, особи, які не є учасниками справи, у випадку, якщо судові рішення, що оскаржується, безпосередньо вирішує питання про їх права та обов'язки.

Детальніше з текстом постанови від 01.07.2021 у справі № Б24/055-12 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98202991>.

Щодо суб'єктів права на апеляційне оскарження судових рішень у справі про банкрутство

За приписами частини другої статті 47 КУзПБ у попередньому засіданні господарський суд розглядає всі вимоги кредиторів, що надійшли протягом строку, передбаченого частиною першою статті 45 цього Кодексу, в тому числі щодо яких були заперечення боржника або розпорядника майна. Нормами цієї статті передбачено, що за результатами попереднього засідання господарський суд постановляє ухвалу, тобто чітко визначений порядок формалізації конкурсного кредитора як учасника провадження у справі про банкрутство.

Порядок набуття конкурсним кредитором статусу учасника провадження у справі про банкрутство є чітким, зрозумілим та однозначним, тобто таке нормативне

регулювання унеможливлує довільне його трактування.

Отже, лише після вчинення всіх передбачених КУзПБ (стаття 45) дій, прийняття судом відповідної ухвали про повне або часткове (частина шоста статті 45, стаття 47 КУзПБ) визнання його вимог кредитор набуває статусу учасника провадження у справі про банкрутство та повну процесуальну дієздатність (стаття 44 ГПК України), тобто здатність особисто здійснювати процесуальні права і виконувати свої обов'язки в суді (пункт 56.16 постанови ВС від 16.07.2020 у справі № 910/4475/19).

Детальніше з текстом постанови від 01.09.2021 у справі № 916/2878/14 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99315246>.

* * *

Набуття особою статусу кредитора, а отже, і повної процесуальної дієздатності після ухвалення оспорюваного судового рішення, не обмежує право такого кредитора на оскарження відповідного судового рішення.

Судові процедури повинні бути справедливими, тому особа безпідставно не може бути позбавлена права на апеляційне оскарження рішення суду, оскільки це буде порушенням передбаченого статтею 6 Конвенції права на справедливий суд.

Детальніше з текстом постанови від 26.07.2021 у справі № 908/2609/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98645650>.

* * *

Корпоративні права засновників (учасників, акціонерів) боржника внаслідок відкриття провадження у справі про банкрутство не припиняються, а лише набувають окремих обмежень у реалізації, їх інтереси у такій справі за приписами КУзПБ представляє спеціальний суб'єкт – уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника.

Особа, яка обґрунтовує свою участь у справі про банкрутство наявністю корпоративного зв'язку з боржником, набуває статусу учасника справи на підставі ухвали суду про залучення такої особи до участі у справі, постановленій в порядку статті 234 ГПК України, за наявності рішення вищого органу управління, оформленого протоколом, що має визначену нормами корпоративного законодавства форму, зміст та процедуру прийняття.

За наявності у боржника одного учасника (акціонера) він може самостійно здійснювати представництво своїх інтересів у справі про банкрутство або відповідно до приписів статті 37 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», статті 49 Закону України «Про акціонерні товариства» своїм письмовим рішенням уповноважити іншу особу представляти його інтереси в розумінні абзацу двадцять третього статті 1 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови від 29.07.2021 у справі № 911/698/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98881237>

***

Існування спору, який розглядається в межах справи про банкрутство в окремому позовному провадженні за заявою розпорядника майна боржника до ТОВ (відповідача) про визнання недійсними договорів суборенди земельних ділянок та зобов'язання повернути земельні ділянки, визначені у договорах суборенди, не створює для ТОВ правових наслідків та не надає йому статусу кредитора (учасника) в основній справі про банкрутство боржника.

Поняття сторони спору за участю боржника, який розглядається судом в межах провадження у справі про банкрутство, не є тотожним поняттю учасника (сторони) у справі про банкрутство, оскільки обмежується колом учасників, яких стосуються спірні правовідносини.

Законодавством про банкрутство, яке допускає участь у справі про банкрутство учасників провадження з різним обсягом повноважень, передбачено певну процедуру набуття статусу учасника провадження у справі про банкрутство. У справі про банкрутство коло осіб, які мають право оскаржити судові рішення в апеляційному порядку, звужено до учасників такої справи, якими згідно зі статтею 1 КУзПБ є кредитори у справі.

Детальніше з текстом постанови від 20.08.2021 у справі № 906/665/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99202260>.

***

Наслідки визнання боржника банкрутом, в тому числі щодо відсутності обов'язку зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), як нараховані після моменту визнання боржника банкрутом, не означають безпосереднього та безумовного впливу самої постанови про визнання боржника банкрутом на права, інтереси та (або) обов'язки контролюючого органу, а отже, і не дають безумовного права такому органу на апеляційне оскарження прийнятої постанови місцевого господарського суду.

Оскільки скаржник не є учасником справи, права цієї особи оскаржуваним судовим рішенням не порушені і питання про її права й обов'язки судом першої інстанції не вирішувалися, то така особа не наділена процесуальним правом на апеляційне оскарження прийнятого у цій справі процесуального рішення.

Детальніше з текстом постанови від 01.09.2021 у справі № 910/7357/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99315243>.

[Щодо права уповноваженої особи засновників \(учасників, акціонерів\) боржника на оскарження судових рішень у справі про банкрутство](#)

Набуття уповноваженою особою засновників (учасників, акціонерів) статусу учасника справи про банкрутство має ґрунтуватися на ухвалі суду про залучення такої особи до участі у справі, постановленій в порядку статті 234 ГПК України. Саме з набранням законної сили такою ухвалою уповноважена особа, окрім належних

їй спеціальних прав – брати участь з правом дорадчого голосу у зборах кредиторів та роботі комітету кредиторів боржника, наділяється процесуальними правомочностями учасника справи за статтею 42 ГПК України. Отже, можливість реалізації повного обсягу процесуальної дієздатності уповноваженою особою засновників (учасників, акціонерів) боржника пов'язана з фактом набуття такою особою статусу учасника справи про банкрутство шляхом постановлення судом ухвали про її залучення до участі у справі за результатами розгляду відповідної заяви такої особи.

Уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника має право на оскарження судових рішень, постановлених у справі про банкрутство та у справах, які розглядалися в межах справи про банкрутство, незалежно від того, чи постановлені відповідні судові рішення до чи після призначення такої особи уповноваженою особою, однак за наявності доведення відповідного правового зв'язку між оскаржуваними судовими рішеннями та порушенням інтересів такої особи. Для реалізації відповідного права суд зобов'язаний повідомити уповноважену особу засновників (учасників, акціонерів) боржника про судові засідання у справі про банкрутство, а також про судові засідання у справах, які розглядаються у межах справ про банкрутство. Такий обов'язок існує лише щодо уповноваженої особи засновників (учасників, акціонерів) боржника, яка належним чином легітимована, тобто виникає з моменту постановлення ухвали суду про визнання такої уповноваженої особи учасником справи про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови від 23.07.2021 у справі № 913/567/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98645749>.

* * *

Учасник (засновник) боржника не наділений безумовним правом на оскарження судових рішень у справі про банкрутство. Він має довести наявність цього права, зокрема надати докази на підтвердження своїх повноважень як уповноваженої особи для представництва інтересів засновників (учасників, акціонерів) боржника, набуття статусу конкурсним кредитором у справі про банкрутство за нормами Закону про банкрутство та КУзПБ, довести факт порушення учасниками провадження у справі його прав.

Детальніше з текстом постанови від 16.07.2021 у справі № 908/570/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98391338>.

Щодо застосування заходів забезпечення позову на підставі статей 136, 137, 140 ГПК України у справі про банкрутство

З метою захисту прав та інтересів кредиторів, а також збереження майнових активів боржника господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, має право вжити заходів щодо забезпечення вимог кредиторів,

передбачених загальними положеннями статті 137 ГПК України, а також інших заходів, застосування яких, за переконанням суду, є необхідним у конкретному випадку, з урахуванням спеціальних норм КУзПБ.

Вирішуючи питання про забезпечення позову, господарський суд має здійснити оцінку обґрунтованості доводів заявника щодо необхідності вжиття відповідних заходів з урахуванням: розумності, обґрунтованості й адекватності вимог заявника щодо забезпечення позову; забезпечення збалансованості інтересів сторін, а також інших учасників судового процесу; наявності зв'язку між конкретним заходом забезпечення позову і предметом позовної вимоги, зокрема, чи спроможний такий захід забезпечити фактичне виконання судового рішення або ефективний захист, або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду, в разі задоволення позову; імовірності утруднення виконання чи невиконання рішення господарського суду або незабезпечення таким рішенням ефективного захисту, або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду, в разі невжиття таких заходів; запобігання порушенню у зв'язку із вжиттям таких заходів прав та охоронюваних законом інтересів осіб, що не є учасниками судового процесу

Детальніше з текстом постанови від 08.07.2021 у справі № 910/2010/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98560723>.

Щодо можливості звернення стягнення в порядку статті 336 ГПК України на кошти, що належать особі, яка має заборгованість перед боржником, якщо стосовно такої особи відкрито провадження у справі про банкрутство

Системний аналіз норм статті 336 ГПК України та статей 39, 41, 45, 60 КУзПБ у правовідносинах зі стягнення коштів з особи, стосовно якої відкрито провадження у справі про банкрутство приводить до висновку, що стаття 336 ГПК України стосовно статей 39, 41, 45, 60 є загальною нормою, оскільки саме норми КУзПБ найбільш повно та точно врегульовують правовідносини щодо стягнення за грошовими вимогами до особи, стосовно якої відкрито провадження у справі про банкрутство, регламентують підстави і порядок їх заявлення, визнання господарським судом та задоволення у процедурі банкрутства таких вимог.

Ініціювання виконавцем чи стягувачем звернення стягнення на кошти, що належать особі, стосовно такої відкрито провадження у справі про банкрутство, за заявою в порядку статті 336 ГПК України не забезпечить можливості задоволення таких грошових вимог у процедурі банкрутства, адже суперечить приписам спеціальних норм статей 39, 41, 45, 60 КУзПБ, що визначають підстави та виключний порядок реалізації грошових вимог у справі про банкрутство, тому не є ефективним способом захисту інтересів стягувача у виконавчому

провадженні та не відповідає його меті, що може бути достатньою підставою для відмови у задоволенні такої заяви.

Детальніше з текстом постанови від 22.07.2021 у справі № 905/1642/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99037105>

Щодо касаційного оскарження судових рішень, ухвалених у процедурах банкрутства

Наведений в частині третій статті 9 КУзПБ перелік судових рішень, що підлягають касаційному оскарженню окремо, є вичерпним, і тому подання касаційних скарг на інші судові рішення (тобто відсутні у зазначеному переліку) унеможлиблює здійснення касаційного провадження за такими скаргами.

КУзПБ не передбачено можливості оскарження окремо постанов суду апеляційної інстанції, прийнятих за результатами апеляційного перегляду ухвал місцевого господарського суду у справах про банкрутство щодо скарг на дії ліквідатора у справі про банкрутство, що в сукупності з положеннями статті 287 ГПК України унеможлиблює касаційний перегляд у разі окремого оскарження такої постанови суду апеляційної інстанції.

Процесуальна можливість спільного касаційного оскарження в порядку абзацу другого частини третьої статті 9 КУзПБ внаслідок включення скарги на постанови апеляційних господарських судів, прийняті за результатами оскарження ухвал господарського суду у справах про банкрутство, які не підлягають оскарженню окремо до касаційної скарги на ухвали, постанови у справах про банкрутство, що підлягають оскарженню, може бути застосована тільки щодо касаційного оскарження тих судових рішень (постанов апеляційного господарського суду) у процедурі банкрутства, які стосуються не вирішення спорів, а розв'язання специфічних питань, притаманних саме процедурам банкрутства (перша група судових рішень за висновком ВП ВС, викладеним в постанові від 18.02.2020 у справі № 918/335/17).

КУзПБ не передбачає процесуальну можливість включення скарги на постанови апеляційних господарських судів, прийняті за результатами оскарження ухвал, рішень господарського суду в порядку статті 7 КУзПБ за результатами розгляду заяв (в порядку позовного провадження) у межах справи про банкрутство, до касаційної скарги на ті ухвали, постанови у справах про банкрутство, що підлягають оскарженню в порядку частини третьої статті 9 КУзПБ, і навпаки. Відповідна правова позиція викладена в постанові КГС ВС від 18.05.2021 у справі № 924/549/19.

Скаржником подано касаційну скаргу на постанову апеляційного господарського суду, прийняту за результатами апеляційного перегляду ухвали місцевого господарського суду щодо розгляду заяв про визнання недійсним договору про організацію та проведення аукціону і про визнання недійсним результатів аукціону з продажу майна банкрута, яка підлягає касаційному оскарженню окремо в порядку статті 7 КУзПБ, та постанову апеляційного господарського суду, прийняту за результатами апеляційного перегляду ухвали місцевого господарського суду щодо скарги на дії ліквідатора, можливість оскарження якої окремо в касаційному порядку

не передбачено частиною третьою статті 9 КУзПБ.

Тож відкрите касаційне провадження за касаційною скаргою скаржника на постанову суду апеляційної інстанції щодо відмови в задоволенні скарги на дії ліквідатора, яка не підлягає окремому оскарженню в порядку касаційного провадження, підлягає закриттю в цій частині, оскільки в разі її касаційного перегляду суд касаційної інстанції діятиме не як «суд, встановлений законом» в розумінні статті 6 Конвенції та прецедентної практики Європейського суду з прав людини.

Детальніше з текстом постанови від 07.07.2021 у справі № 914/1901/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98266131>.

Аналогічний висновок наведений в постанові від 16.09.2021 у справі № 5015/118/11 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100270880>.

* * *

Ухвала місцевого господарського суду та постанова апеляційного господарського суду (про визнання недійсним аукціону з продажу майна банкрута і стягнення гарантійного внеску) мають оскаржуватися в порядку статті 7 КУзПБ, а ухвала місцевого господарського суду та постанова апеляційного господарського суду (щодо питання відсторонення арбітражного керуючого) – в порядку статті 9 КУзПБ.

КУзПБ не передбачає процесуальної можливості включення скарги на постанови апеляційних господарських судів, прийняті за результатами оскарження ухвал, рішень господарського суду в порядку статті 7 КУзПБ за результатами розгляду заяв (в порядку позовного провадження) у межах справи про банкрутство, до касаційної скарги на ті ухвали, постанови у справах про банкрутство, що підлягають оскарженню в порядку частини третьої статті 9 КУзПБ, і навпаки.

Тож касаційне провадження в частині оскарження постанови апеляційного господарського суду та ухвали місцевого господарського суду (відхилено клопотання про відсторонення арбітражного керуючого від виконання обов'язків ліквідатора товариства) підлягає закриттю.

Детальніше з текстом постанови від 02.09.2021 у справі № 33/29 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99544024>.

Огляд правових позицій Верховного Суду щодо застосування положень Кодексу України з процедур банкрутства. Рішення, внесені до ЄДРСР, за липень – вересень 2021 року / упоряд. управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ про банкрутство. Київ, 2021. 36 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua